

הרב משה ליב הכהן הלברשטט

פרשת וישלח

ניהול מלחמה רוחנית

"ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה" (בראשית לב, ט).

התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון לתפלה ולמלחמה, לדורון, ותעבור המנחה על פניו, לתפלה, אלהי אבי אברהם, למלחמה, והיה המחנה הנשאר לפליטה (רש"י שם).

ויש בה עוד רמז לדורות, כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו, לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל (רמב"ן בהקדמה לפרשת וישלח).

התורה הקדושה מלמדת אותנו איך לנהוג בכל שנות הגלות הארוכה. כאשר באים עלינו האויבים במלחמה פיזית, לפגוע בנו, בעם ישראל, הרי עלינו לאחוז בדרכו של צדיק, בדרכו של יעקב אבינו, ולנהל את המערכה על ידי שלושת האסטרטגיות, תפילה, דורון ומלחמה. אולם מה עלינו לעשות ואיך עלינו לנהוג כאשר אנו ניצבים לפני מלחמה רוחנית, גזירות שמד, איסור על לימוד התורה וקיום מצוותיה, כפייה לעבוד עבודה זרה?

"ויותר יעקב לבדו, ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכול לו, ויגע בכף ירכו, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו. ויאמר שלחני כי עלה השחר, ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב. ויאמר לא יעקב עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. וישאל יעקב ויאמר, הגידה נא שמך, ויאמר למה זה תשאל לשמי, ויברך אותו שם... ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו" (בראשית לב, כה-לב).

"ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו... ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו", מדוע נשאר יעקב במקום ונאבק עם האיש? מדוע אינו מציל את

עצמו על ידי דרך מלחמה של לברוח ולהנצל? התשובה היא, שכאן לא מדובר במלחמה פיזית, כאן מדובר במלחמה רוחנית מול מלאך, מול שרו של עשו, "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל", ולמלחמה רוחנית יש אסטרטגיות אחרות, שונות ממלחמה פיזית, וכאן באה התורה ומלמדת אותנו איך מנהלים את אותה מלחמה רוחנית, שהחלה בין שרו של עשו ליעקב אבינו, ונמשכת לאורך הדורות.

"ויותר יעקב לבדו", אמר רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל (חולין צא.). מסביר ה"בן יהוידע": נראה לי בסייעתא דשמיא הכונה, שהם מחמירין על עצמן שלא לגזול אפילו דבר מועט דלא קפידי אינשי עליה, כגון ליקח קיסם מן אגודה של עצים וכיוצא בזה, כי נחשב אצלם דבר זה לגזל, ולכן הם מייקרים ממונם בביתם שלא לאבד אפילו דבר מועט, כהא דחזר על פכים קטנים שאין נחשבים לכלום לפי עושרו, כדי ללמד את בניו ובני ביתו שלא יזלזלו בגזל שהוא דבר מועט דלא קפדי אינשי עליה, בראותם שהממון חשוב אצל בעליו, דאפילו שהוא עשיר גדול סיכן עצמו לחזור לבדו להביא פכין קטנים דאין חשובין כלום לפי עשרו, ולכן גם הם יהיו נזהרים בגזל אפילו בדבר מועט ליקח קיסם מאגודה של עצים, ולא יהיו מורין היתר לומר אין זה חשוב אצל בעליו כלום.

יעקב אבינו העביר כבר את כל הכלים החשובים, הוא הניח את כל המטען הרוחני הגדול במקום מבטחים, אבל הוא חוזר להביא את הפכין הקטנים שנשארו בעברו השני של הנחל. "והיה עקב תשמעון, אם המצות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעון" (דברים ז, יב. ורש"י), יעקב אבינו חוזר כדי להביא את הפכין הקטנים שנשכחים לעתים קרובות, את המצוות הקלות שאדם דש בעקביו, את אותם דברים קטנים בהם נוטים אנשים לזלזל, "ויאבק איש עמו" כאן בא שרו של עשו, היצר הרע, מכאן בדיוק מתחיל המאבק, וכאן באים שליחיו בכל הדורות ופותחים במלחמה רוחנית, מתחילים להלחם על המצוות הקלות, על הפכין קטנים, ומלחמה רוחנית איננה עונש משמים, אלא נסיון משמים לראות האם אנו באמת דבקים בתורה ובמצוות, דבקים בהקדוש ברוך הוא, המבחן האמיתי הוא בפכין הקטנים, המראים עד כמה הדברים באמת חשובים בעינינו. "ויאבק איש עמו", האסטרטגיה העיקרית במלחמה רוחנית היא המאבק, יעקב אבינו לא בורח, יעקב נאבק בשרו של עשו פנים אל פנים, מלחמה של ממש, על מנת

להכריע את האויב, כאן מלמדת אותנו התורה הקדושה לדורות איך מנהלים מלחמה רוחנית, נאבקים ללא פשרות, "ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני - הודה לי על הברכות שברכני אבי שעשו מערער עליהם" (רש"י), יעקב אבינו לא מרפה מהמאבק הרוחני עד לכניעה מוחלטת של שרו של עשו, שיודה לו על הברכות, שיניף דגל לבן, במאבק רוחני לא מרפים עד לכניעה מוחלטת של האויב הרוחני, "ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צולע על ירכו" - מדרש אגדה (בראשית רבה עח, ה) ויזרח לו לצרכו, לרפאות את צלעתו כמה דתימא (מלאכי ג) "שמש צדקה ומרפא בכנפיה" (רש"י), יעקב אבינו נפצע במהלך מאבקו עם המלאך אבל לא הרפה, וכשזרחה השמש הוא נרפא מפציעתו, כך גם במלחמות הרוחניות לאורך הדורות, אנו ניפגע רוחנית, אנו נאבד חלקים מעמנו במלחמה רוחנית עיקשת, עם ישראל יצלע על ירכו, אבל כאשר תזרח השמש של התורה, כאשר תזרח שמשה של היהדות, "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים" (ישעיהו ל, כו), או אז, ירפא עם ישראל מצליעתו הרוחנית, ו"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו יא, ט).

הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד כותב (במאמר "אומר אני מעשי למלך" ח-יא), עלינו להתבונן מה עשו אבותינו בשעת גזירת השמד. ומצינו שני ימים טובים שנקבעו לדורות לזכר הניסים, שניצלנו מגזירות המן ואנטיוכוס. ויש הפרש בין שני ימים טובים אלו, שיום הפורים נקבע ליום משתה ושמחה, וימי חנוכה אינם ימי משתה ושמחה, רק להודות ולהלל. וטעם ההבדל הזה פירש בלבוש, מפני שגזירת המן היתה על הגופים להשמיד, להרוג ולאבד, ולא נזכר כלל שהיו יכולים להנצל על ידי עזיבת דת, אבל גזירת אנטיוכוס היתה רק על הנפשות, כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל. ועתה נחזי אכן [נתבונן אנחנו] מה עשו אבותינו אז, באיזה אמצעים אחזו כדי להנצל משתי הגזירות. ומצינו בגזירת המן, לך כנוס את כל היהודים וצומו עלי "עוד" ותפול אסתר אל רגלי המלך ותתחנן לו... אבל לא עלתה על דעתם להלחם בזרוע נגד המן, ואין לאמר הטעם, מפני שידעו שאין כח בהם לעמוד נגד האויב, זה אינו כלום, שהרי היו בהן נביאים, ואילו ידעו כי הוא רצון ה' להלחם נגד המן, ודאי היו מוסרים עצמם להריגה. והרי גם החשמונאים היו מעטים נגד רבים וחלשים נגד גבורים ובכל זאת לא נמנעו מלהלחם, אלא ברור, כי בימי המן ידעו, כי לא זו הדרך להלחם בזרוע ואחזו רק באומנות אבותיהן לצעוק אל ה'. אמנם בגזירת אנטיוכוס, אף כי בודאי גם כן התענו והתפללו לה', בכל זאת

לא הסתפקו בזה, אלא חרפו נפשם למות במלחמה ממש. וצריך להבין טעם ההבדל הזה.

יש להבין ולידע, כי אף שבכל הארץ משפטיו ואין עוד מלבדו כתיב, אבל בשעה שמידת הדין מתגברת מאד, לפעמים ניתנה רשות לשטן ללחום נגד הקדוש ברוך הוא כביכול. (עיין סוף מסילת ישרים דבריו בהקדמה לקל"ח פתחי חכמה, בענין גזירות ת"ח, וברמב"ם רפ"ט מהלכות תשובה). ונמצא שישנם שתי מיני הנהגות: א) מעשי ה' ב) מעשי שטן. וכן הגזירות על ישראל הן בשני האופנים, ובכל גזירה צריך להבחין מאיזה אופן היא. וסימני הבחינה בזה, שאם הגזירה היא על הגופות, כבימי המן! זוהי מעשה ה'. ותכליתה היא להחזירנו למוטב, וגדולה הסרת הטבעת, ובאופן זה אין מקום למלחמה והיא לא תצלח. אבל אם הגזירה היא על הנפשות ותכליתה היא להעביר ישראל על דתם ולא להחזירם למוטב, אין זה מעשה ה', כי אם מעשה שטן, וכדי להחליש כח השטן דרוש שישראל ימסרו עצמן להריגה, במלחמה ממש...

ולפי זה, בימינו אשר זרע עמלק מתגברים מאוד אצלנו, והדבר ברור כי הוא מעשה שטן, העצה האמיתית היא להלחם נגדם בזרוע ממש, במסירת נפש להריגה. אבל כמדומה כי לפי המצב כעת קשה לקיים העצה הזאת בפועל, כי כל מלחמה דורשת שרי צבא לעמוד בראש העם, להורותם איך להתנהג, ואנחנו יתומים נותרנו, כי אנשי אמונה אבדו, ופסו עומדי בפרץ במסירת נפש. אבל אם אין בנו כח להלחם נגד עמלק ושותפיו באופן ישר, אפשר ואפשר לנו לנהל את המלחמה בעקיפין, וגם בזה אנו צריכין להקשיב לעצת התורה באיזה אופן ללחום.

"וילחם עם ישראל ברפידיים", ופירשו חכמינו זכרונם לברכה, שנרמז לנו בזה, מפני מה היה כח בעמלק להלחם עם ישראל, שרפו ידיהן מדברי תורה, ואם כן, כל מה שמתגבר אצלנו הרפיון בדברי תורה, מתגבר כחו של עמלק, ולהיפך, אם נתחזק בלימוד התורה, יחלש כחו של עמלק. ואם כן, עלינו להתאמץ בכל עוז להפיץ לימוד התורה, ללמוד לעצמו ולגדל בניו לתלמוד תורה, ולהחזיק בידי אחרים הלומדים, וזהו חיצו מות לעמלק.

ומעתה הדרך כבושה וגלויה לפנינו, והכלי זין בידינו וברשותנו, להפיץ דעת תורה ויראת ה' בכל יכולתנו.